

31 juni 1598 - Pieter Panne; een Ieperling beslist over oorlog of vrede.

Ieperlingen kunnen raar uit de hoek komen. Zeker Ieperlingen waar er een hoek van af is. Poperingenaars kunnen het weten, zij zaten dikwijls in de hoek waar de slagen vielen. Pieter Panne was alleszins een Ieperling waar er iets aan scheelde. Ik ben opzoekingen aan het doen rond het einde van de 16de eeuw en daar kwam ik Pieter Panne tegen.

1598 was een lauwe oorlogstijd. De Fransen hadden net weer vrede gesloten met de Spanjaarden. De kapers van Calais overvielen Hollandse boten en schepen. De Staaten maakten zich klaar om in Duitsland te gaan vechten. De Engelsen begonnen de godsdienstoorlog moe te worden. De Staatsen zaten in Oostende en hun vrijbuiters maakten de streek hier onveilig en botsten nog geregeld met de Malcontenten.

En de Poperingenaars mochten geen bier gaan drinken op het Zwynland!

Albrecht die toen net kerkelijk getrouwd was met **Isabella** was aartshertog en 'kreeg' de Nederlanden als bruidsgeschenk.

We halen eerst een fragment aan uit:

'De Vaderlandsche historie, vervattende de geschiedenissen der vereenigde Nederlanden, inzonderheid die van Holland vande vroegste tyden af: uit de geloofwaardigste schryvers en egte gedenkstukken samengesteld.

Met konstplaat en kaarten opgeheldeerd.

Negende deel, beginnende in 't jaar 1598 en eindigende met het sluiten van het twaalftjaarg bestand, in 't jaar 1609.

Uitgegeven,

Te Amsterdam, by isaak Tirion. Met privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van Holland en Westfrisland. MDCCLIII.

Daar lezen wij:

De Staten der Spaansche Nederlanden hadden den Aartshertog, by deszelfs inhuldiging, zo sterk gedrongen, tot het bevredigen der afgefallen gewesten, dat hy brieven afvaardigde aan de Staaten van Holland en Zeeland en derzelver Bondgenooten, waarin hy hun kennis gaf van zyn huwelijk en dat het regt op de Nederlanden zyner Gemaalinne was afgestaan:

verklaarende, voorts, **zyne geneigdheid tot vrede**: waartoe hy hen, insgelyks vermaande, met byvoeging, dat hy den last om deswege in onderhandeling te treden, gelaaten hadt aan zyne Staaten.

Hij startte dus vredesonderhandelingen en in het gehele land groeide er een optimisme dat die ellendige oorlog die hier de totale streek geruïneerd had, ging eindigen. Albrecht wilde de godsdienst vrij laten en hij was zelfs bereid om Maurits van Nassauwe legeroverste van zijn troepen in Hongarije te maken. We kregen echter meteen twee partijen in de 'bevrijde' gewesten. De 'duiven' waren voor een vrede op deze voorwaarden en de 'haviken' zochten naar argumenten tegen.

*En deze laatsten werden geholpen door **Pieter Panne**.*

Immers.... Ook was eer, wederom, een toeleg – een voorgenomen aanslag - op 's Prinsen leeven ontdekt, die de Staaten en elk langs hoe afkeeriger maakte van handeling met de Spaanschen.

Pieter Panne, geboortig van Yperen, kuiper zyns handwerks, doch voor deezen ook koopman en makelaar, was, op den vierentwintigsten van Bloeiemaand, - dus 24 mei 1598 – te Leiden, daar hy woonde, op eenig arg vermoeden, in hegtenis gerakt.

Deez' hadt, ondervraagd zynde, beleeden, 'dat hy, strengelyk vervolgd door zyne schuldeischers, en geworpen van de eene gevangenis in de andere, eindelyk, geraakt was by de Jezuiten te Douai, die hem, door beloften, hadden aangezet, ot den moord van Prinse Maurits, dien hy Hertog noemde. Dat zyne vrouw, zeer jezuitsgezind, hem, hiertoe ook sterk hadt gedrongen, en dat hy eindelyk, bewoogen, door beloften van tydelyke gunsten en van den Hemel, hier namaals, 't stuk hadt aangenomen.

Dat, de Jezuiten hem, hierop, het sakrament toegereikt en reisgeld gegeven hebbende, hy naar Zeeland getrokken en van daar te Leiden aangekomen was. Dat hy, hier, de snoodheid en 't gevaar van den toeleg nader overdenkende, tot betere zinnen gekomen, en van zyn voorneemen afgestapt was: weshalve hy badt, dat men deernis wilde hebben met zyne onnozelheid.

Van elders blykt, dat hy ook bekend heeft, in tegenwoordigheid van Richardot en d'Assonville, aangenomen te hebben, den prins, met een vergiftigd mes vanboven voorzien met drie weerhaaken, om te brengen: waartoe hy zyne Doorluchtigheid, in 't Portaal der Fransche kerke, te Leiden, ten tyde van 't verrigten der trouwplegtigheid, tusschen den Heere van Asperen en de Dogter vanden Heere van Aldegonde, dagt waar te neemen: welke plegtigheid de Prins, egter niet bygewoond hadt. Dat de toeleg, hierdoor, gmeist was, tot bystere ontsteltenis van eenige jezuiten, die zig, zo hy voorgaf, op zekere katholyke Hofstede, buiten den Haage, onthielden. Hy herhaalde deeze belydenis, tot verscheiden reizen, smeevende, geduurig, zeer erbarmelyk, om lyfsgenade.

Maar schepenen van Leiden, by raade der gekommitteerde Raaden en der beide Geregthoven van Holland, veroordeelden hem, op den twee en twintigsten van Zomermaand, om onthalsd en gevierendeeld te worden: welk vonnis, ten zelfden dage, aan hem werd uitgevoerd.

Het werd, terstond gedrukt, in't licht gegeven: doch, van der Jezuiten zyde, naderhand, uit schaamte, zo 't schynt, over 't schelmstuk, ook in openbaaren druk, wederlegd.

We vonden het uitgebreide vonnis op Google Books en het leest als een avonturenroman.

Copie van het connisse by schepenen der stadt leyden, gewezen jegens Peter Panne van Ypre, ter zake van de voorgenomen moort ende assassinaet op ende jegens de persoon van zijn Prinse door beleyt ende aensporringe vande hoofden van de Jesuytsche secte binnen Douay.

Alzo **Peter Panne**, gheboren van Ypre, wezende een cupper van zijn ambaccht, ende gheweest zynde een maeckelaer, ooc coopman, jegenwoordich gevangen van den schout

dezer stadt Leyden, buyten pijn ende bande van yzere bekent ende beleden heeft: dat hy gevangen ettelicke jaeren voorleden, gewoon zijnde voor 't collegie der Jezuyten binnen Douay de provisie **van boter te leveren**, het gebeurt is dat eenen **Melchior vande Walle**, der zelve Jesuyten dienaer, ende zijn ghevanghens rechtzweer, - *een neef aan nonkels kant* -

omtrent veertien daeghen voor vastenavont voorleden ghecommen is ten huuze van hem gevangen binnen Ypre, begeerende dat hy ghevangen voor tvoorschreven collegie boter zoude bestellen.

Ende dat also hy gevangen ten zelve tijde om zijn affairen van huys was, ende hy vander Walle, zulx twee ofte drie dagen naer hem verbeyde, - *verbeyden = wachten* - hadde de zelve vander Walle mit **Mayken Boyets**, zijn ghevanghens jegenwoordige huysvrouwe, (zeer Jesuys gezint zijnde) middeler tijt propoost ghehouden om zijn Prinse (de welcke hy ghevangen intituleerde Hertogh Maurits) om te brengen gelijc hy daer naer van zijn voorschreven huysvrouwe heeft verstaen.

Dat ooc hy ghevangen thuys ghecome wezende, de voornoemde Melchior vande Walle hem ghevangen eerstmaels heeft voor ghehouden om tvoorschreven feyct aen te nemen daer toe oorzaec nemende,

door dien hy gevangen hem claechde dat hy in groot verloop van goet was ende zijn schulden niet en const betalen.

Zeggende in effecte de voornoemde vande Walle jegens hem gevangen, dat hy raet wilde om zijn schulden te boven te comen indien hy gevangen, naer Hollant wilde reyzen ende middel vinden om hooch gedachte zijn Prinse om te brengen.

Ende also hy ghevangen, daerinne zwaricheyt maecte, zo was hy tot het aen nemen van tzelve feyct, door zijn voorschreven huysvrouwe mede aen geport, mit het aenzeggen, datmen geen zwaricheyt en behoorde te maken zodanighen **zielverleyder** om te brengen, daer ooc by voegende, dat zo zy een man waer geweest, dat zy zulx wel zelfs zoude hebben willen aen nemen of doen.

Ende also hy ghevangen even wel in twyfel bleef om tvoorschreven feyct aen te nemen, hadde de voornoemde Melchior vande Walle begeert dat hy gevangen tot Douay zoude comen om daer van eens te spreken mitte Patres (designerende de overste vande jesuyten aldaer.)

Dat voorts de voornoemde Melchior vande Walle naer Douay vertrocken zijnde, was hy gevangen, omme mit verscheyden personen daer mede hy te reekenen hadde, sijn zaken te verhickenen ende vereffenen, ende onder andere mit de voorschreven Jesuyten binnen Douay, opten asschen woonsdach voorleden gheryst van Ypre op Ryssel, voorts op Doornijcke ende van daer op Bergen in Heneghouwen, daer hy ettelicke daeghen lang in arrest ghehouden zijnde,

was van daer weder vertrocken aner Doornijc ende Rijssel ende wederomme naer Bergen, daer hy de tweede mael van schulden gevangen gelegen ende verlost wezende, was hy gevangen getrocken naer Valenchyn ende van daer eyndelicken gecommen binnen Douay, alwaer hy gheweest is inde Cruysweke voorleden.

Ende dat hy gevangen wezende binnen Douay, tot drie ofte vier reyzen toe in tvoorgeroerde collegie vande Jesuyten, by den provinciael, prefect ende rector hadde gegeten ende mitten zelve af gerekent ende de somme van tweenvyftich of drienvyftich ponden grooten die hem dar by quamen, hadde over gemaect of over ghezet aen eenen **Niclaes de Lalaing**, coopman van kennip. - *kennip = kemp* -

Ende dat hy zulx sprekende met de voornoemde provinciael, prefect ende rector, zy luyden hem gevangen weder hebben beginnen voor te houden het feyct daer van de voornoemde Mechior vande Walle hem gevangen, tzyne huyze openinghe ghedaen hadde, te weten om de Prinze om te brenghen, voegende daer by voor middel dat also hy ghevanghen een cuyper

was van zijn ambacht, dat hy naer Hollant zoude mogen gaen, om aldaer vier, vijf, zes ofte zeven maenden lang hem tot wercken te begheven ende zijnen handel van cuypen te doen, tzy binnen Delff, binnen Leyden of inden Hage.

Ende dat hy daer en tusschen middel zoude zoucken om de prinse om te brengen, twaer dan **mit een mes of snyere** ofte **mit een cort sintroer of pistolet**, twelc hy ghevangen zoude copen ende in zijn zac steken ende dat ter plaetse daer hy zijn Prinse zoude schoon vinden, 't zy op thof, op straet of op eenige andere plaetse: ofte zo hy gevangen tzelve anderssins te wege zoude connen brengen.

Ende dat omme hem gevangen tot taennemen van tvoorschreven feyct te beter te beweghen ende moedigen, de voornoemde procinciael wel een half sermoen hadde gemaect, mit verclaringe ende verhael in tlanghe ende breet, wat een godlicken ende verdienstelicken werck zulx zoude zijn, hoe groten sacrificie dat het waer, zodanigen eenen die zo veel duyzent zielen verleyde, jae, zulcken **ziele vermoorder** om hals te brengen.

Dat hy gevangen den hemel daermede zoude verdienen, ende dat hy tzelve feyct gedaen hebbende, middel zoude zoucken om te ontcomen, zo hy best const of mocht.

Ende zo hy gevangen daer inne zoude mogen blijven of bachten bleef, dat hy hem verzecker zoude houden van monde **ten eeuwigen leven te varen** ende dat hy gewisselicken mit lijf ende ziel ten hemel zoude werden op getrocken, mit veel meer ende ander diergelijcke schoone ende bewegende redenen.

Zo dat hy ghevangen hem eygentlicken, door der voornoemde Jesuijten schoon spreken, ende vleyende tongen, in de welcke zy zeer groote meesters waren, zo verre hadde laten becouten ende verleyden, dat hy gevangen tvoorschreven feyct aen ghenomen hadde te doen; eensdeels uyt een desperatie, daerinne hy door zijn verloop in schulden gevallen was, in zulcker vougen ooc, dat hy noch opt peryckel, noch op twijf ende kinderen niet eens en hadde gedacht, ooc eensdeels om profijt daermede te doen.

Also hem gevangen by den voornoemde procinciael, prefect ende rector toe ghezeyt was dat hy mits tvoorschreven feyct volbrengende – gemeten zoude ten eersten een somme van twee hondert ponden grooten jaerlic – de welcke de Jesuijten tot last vande zelve stadt waren treckende, door dat zy de kinderen ende jeucht in haerluyder seminarium de latijnsche sprake leeren.

Ten tweeden, dat hem gevangen noch zoude werden gegeven het messagierschap of bode-ampt van Ypre, by hem begroot op hondert ponden grooten jaerlix.

Ende dat hoe wel tvoorschreven bode-ampt niet en stont tot gifte van den Jesuijten, hy gevangen hem nochtans daer van wel verzeeckert hiel, alzo om hem gevangen dar aen te helpen – het hemluyden met een briefgen te schrijven en zoude costen ende dat hem niemant tzelve en zoude derren weygeren.

Ende ten derden dat **Hansgen Panne**, zijn ghevangens zoon, voorzien zoude werden mit een canonesie tot Doornycke.

Op welc toezeggen hy gevangen tvoorschreven feyct aen ghenomen hebbende, hadde des anderen daechs smerghens aen den voornoemden Provinciael als hy misse dede, hem gebiecht absolutie beommen ende daer op tsacrament ontfangen ende wezende in tbiechten, wederomme aengenomen ende beloofd zijn beste te doen om tvoorschreven feyct te volbrengen.

Dat ooc de voornoemde Provinciael hem gevangen daer op ooc gezeyt hadde in effecte van woorden: **Gaet in vrede, want ghy gaet als een engel in Gods geleyde.**

Ende dat hy ghevangen om zijn reys herwertsover ten eynde als boven te vervorderen, van den voornoemde Jesuijten ontfangen hadde een wisselbrief van twaelf ponden vlaems op eenen franchais **Tibault** woonende t'Antwerpen by de Predicaeren, omtrent de Nagelmarct of Veemarct.

Dat hy gevangen mit zodanigen affsচেeyt ende meeninghe vertrocken was van Douay op Doornycke, voorts op Oudenaerde, Dermonde, na Basserode ende voorts tscheep op Antwerpen, al waer hy de voorseide twaelf ponden grooten ontfanghen hebbende, hadde daer van elf ponden, mitsgaders zijnen mantel door eenen **Dirc Bul**, woonende ontrent de Zeeusche coornmaerct gezonden aen zijn gevangens huysvrouwue, om vande penningen te leven ende zijn kinderen mit de mantel te kleeden, ende daer by ghevoecht een brief gheschreven aen zijn voorschreven husvrouwue, innehoudende onder andere, dat hy na Hollant ging om de zaecke die ze wel wiste, ende hy mit haer voorsproken was ende dat zy voor hem zoude bidden.

Dat zulx hy gevangen mit de voorschreven meeninge, zonder eenich passeport in een schip heymelic verborgen zijnde, gecomen is tot in Zeelant, ende van daer tot binnen dezer stede, daer hy aen quam op zaterdage den drientwintichsten mey voorleden.

Met dat hy alhier zijnde, van zinne was verandert ende voor hem ghenomen hadde tvoorschreven feyct naer te laten (zo hy zegt) door dien hy begonst te overdencken dat hy tvoorschreven feyct op de hant nemende, om een ander tleven te nemen ende tlant in groote beroerte ende zwaricheyt te brengen, hem zelfs stellen zoude in de gewisse doot ende zulx daer over een beroeringe in zijn conscientie hadde ghecregen.

By welke voor gheroerde belijdenisse de voornoemde ghevangen versচেeydelicken ondervraecht, gehoort ende verhoort zijnde mit interval van tien of twaelf daegen, telcken daer up onveranderlicken heeft gebleven ende ghepersisteert, almede buyten pijnende bande van yzere, telckens mit verclaringe dat tzelve geheel ende al warachtich was, ende dat hy daer op wilde leven ende sterven.

Hebbende hy gevangen altyts ende telcken reyze mit een groote bewetentheyte zeer ernstlicken ende ontmoedelicken, mit gebogen knyen, gevouwen handen ende weenenden oogen, gebeden om vergiffenisse ende genade,

datmen hem mit barmhertige oogen wilde aenzien, alzo hy zeer onnooselicken in dees zaecke gebracht was, mit een aanbiedinge dat zomen hem aen zijn leven wilde verschoonen, dat hy tlant noch goede diensten vermochte ende wilde doen, ende cortelinghe eenighe Jesuijten zoude bekommen ende leveren.

Ende alzo alle tzelve zijn zaecken van zeer quaden ende erchtsten gevolge, als daer door men gepoocht heeft om de doorluchtige, hooch geboren vorst ende heere Maurits, geboren prince van Oraengien, grave van Palsen - Gouverneur ende capiteyn generael vande vereenichde Nederlanden, deerlicken te vermoorden ende zulx de voorschreven landen te berooven van haer hoofd ende overste ende vervolgens vande groote merckelicke ende princelicke diensten de welke de prinse door Gods hulpe, zeghen ende ghenade, den voorschreven landen tot schut ende scherm der vromen, behoudenisse vande Christelicke gereformeerde religie, mitsgaders van der landen vryheyden ende privilegien ende tot afweer van des Spangiaerts tyrannicke heerssingen, gedaen heeft ende doende is, om de voorschreven landen mit eenen te stellen in groote oproerte ende uytterse gevaer van bederf, ondergang ende verwoestinghe, twelc in een lant van justitie geensins en can, noch en behoort te werden gedoocht of gheleden, met dat zodanige eerlose, schelmsche ende moordadige voornemen, aenslagen ende assassinaten ten hoochsten vereysshen te werden ghestraft, ten onstich ende spiegel van alle andere op dat hem niemant voortsaen en laet verleyden van de bloetdorstige ende moordadige secte der Jesuyjten, de welke (gelijc alle de werelt kennlicken is) duyzentreleye schendige practijcken ende verradige aenslagen dagelix voorwenden ende pogen in twere te stellen om coningen, princen, vorsten ende heren, zonderlinge de gene die de Pauselicke superstition (gezeyt de Romshe Catholycke religie) niet voor goet en connen aenzien, noch aen nemen, om te brengen van hun leven te berooven ende te vermoorden.

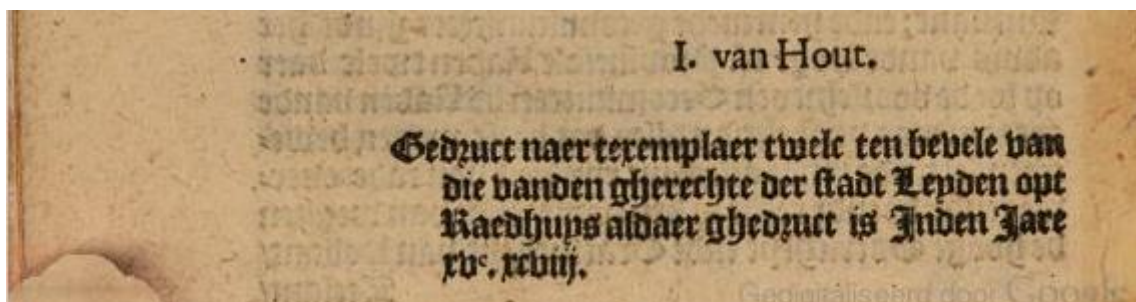
Zo ist dat schepenen dezer stadt Leyden, gezien ende overwogen hebbende den criminelen eyschende conclusie op den schout dezer stede, tot last vande voornoemde gevangen, ter zaecke van tvoorschreven feyct gedaen, overleyt ende genomen.

Ooc ghezien, gheoort ende verstaen hebbende alle des voorschreven ghevangens belijdenissen, mitsgaders de informatien dezen aengaende verworven, ende van gelycken de stucken ende papieren by den gevangen bevonden ende hier op gehadt hebbende het advis vande heeren gecommiteerde rade vande staten van Hollant ende West Vrieslant, ende hem mede gecommuniceert zijnde het advis vande hoge ende provinciale raden twelc daer up by de voorschreven gecommiteerde raden vande staten was versocht, op alles dat heeft mogen beweghens lettende, ende alles mit rijpheyte van rade overwegende, doende recht inden name ende van weghen de hooge overheyte ende graeflicheyte van Hollant, Zeelant ende West Vrieslant, hebben den voornoemden gevangen ter zake voorschreven gecondemneert end condemneeren den zelve mits dezen gebracht ende gheleyt te werden opte plaetse voor sGravensteen – al waer men gewoon is straffe te doen over de boosdoenders ende aldaer door den scherprichter gerechte ende geexecuteert te werden mitten zwaerde, tot datter de doot naer volcht.

Ende tzelve gedaen zijne, t'ingewant te werden begraven ende stucken ghehangen op elc vande andere vier poorten ende verclaeren alle zijne goeden voor verbeurt ten behoeve vande Graeflicheyte.

Aldus ghedaen ende gewezen by meester Symon Fransz vander Merwen, Jan Ysenhoucs, vander Hesse, Franc Cornelisz, vander Hal, Willem Cornelisz, Tybault Claes Cornelisz, van Noorde ende Jan van Baersdorp de jonghe, schepenen opten xxxj - 31 - juny vijftien hondert acht ende tnegentich.

Tvoorschreven vonnisse ter vierschare geopent, ghelezen ende by **Pieter Panne** gevangen gehoort zijnde; is opte knyen ghevallen ende heeft schepenen van herten **bedanct** van haer genadige vonnisse, twelc zulx strac daer aen ter executie is ghestelt in jeghenwoordigheyte van Schout, Schepenen ende gantsche ghemeente mitsgaders van my
L. Van Hout

Dat Pieter Panne op zijn knieën is gevallen en zijn rechters heeft bedankt voor hun genadig vonnis, lijkt mij dan weer overdreven. Of was er bij Pieter Panne echt een hoek af?

*Deze verijdelde aanslag op Prins Maurits had rechtstreeks als gevolg dat de 'haviken' voer hadden om de vredesonderhandelingen te ondermijnen en de Staten waren niet meer bereid aan deze onderhandelingen deel te nemen. **Pieter Panne**, een Ieperling had er persoonlijk voor gezorgd om alle pril vertrouwen te niet te doen.*

Zonder Pieter Panne was het huidige Nederland en Vlaanderen misschien nog wel verenigd.